

Biuletyn

Centrum Studiów Migracyjnych
Uniwersytetu Łódzkiego

nr 9 (9), grudzień 2020

Drodzy Czytelnicy,

zapraszamy do lektury ostatniego w 2020 roku numeru Biuletynu Centrum Studiów Migracyjnych UŁ. Marta Woźniak-Bobińska przedstawia w nim społeczność asyryjsko-aramijską w Szwecji.

Każdego miesiąca na naszych łamach prezentowane są najnowsze analizy, komunikaty z badań oraz komentarze do bieżących wydarzeń migracyjnych ze strony członków Centrum. Do publikowania w Biuletynie zapraszamy także wszystkie inne osoby zainteresowane problematyką migracji.

Życzymy miłej lektury!

**CENTRUM
STUDIÓW
MIGRACYJNYCH**
Uniwersytet Łódzki

ul. Rewolucji 1905 r. 41/43
pok. C-025, 90-214 Łódź
www.csm.uni.lodz.pl
email: csm@uni.lodz.pl

Marta Woźniak-Bobińska

Między integracją a separacją: asyryjsko-aramejska diaspora w Szwecji

Przez ostatnich kilkadziesiąt lat powstało wiele opracowań dotyczących dylematów, jakie rysują się przed migrantami pragnącymi zachować tradycje krajów swego pochodzenia, a jednocześnie pomyślnie zintegrować się ze społeczeństwami krajów przyjmujących (Arasaratnam 2013). Wartościowy, jeśli chodzi o teoretyczne podejście do tych problemów, jest model akulturacji Johna Berry'ego. Badacz wyróżnił cztery strategie jednostek: integrację, asymilację, separację i marginalizację. Na szczeblu polityki państwa odpowiadają im cztery rozwiązania systemowe: pluralizm kulturowy, tygiel etniczny, gettoizacja i wykluczenie społeczne (Berry 2005).

Bazując na tym modelu warto analizować konkretne studia przypadku i w ten sposób poszerzać literaturę przedmiotu. Fascynujący w tym kontekście jest *casus* Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji. To wywodząca się z Bliskiego Wschodu chrześcijańska mniejszość, której członkowie od drugiej połowy XX w. identyfikują się jako Asyryjczycy bądź Aramejczycy. Pierwsi postrzegają się raczej w kategoriach etnicznych, dla drugich ważniejsza jest religia (Woźniak 2014). Szacuje się, że na świecie jest około 2 mln Asyryjczyków/Aramejczyków (Murre-van den Berg 2011), w Szwecji żyje zaś ich 150 tys. (AINA 2018).

Zamieszkujący Europę Zachodnią, Azję (państwa wchodzące niegdyś w skład ZSRR), USA, Kanadę i Australię Asyryjczycy/Aramejczycy mogą być postrzegani jako globalna diaspora połączona konkretną wiarą oraz tożsamością (McCallum 2012). Przez diasporę rozumiem tu grupę ulokowaną poza jej ojczyzną, która spełnia przy tym następujące warunki: rozproszenie dotyczy różnych terytoriów, obecność za granicą jest stała, istnieje komunikacja między rozproszonymi grupami, jak również zbiorowa pamięć i idea powrotu (Vertovec, Cohen 1999). Stosując

kategorię diasporę do tej wspólnoty można zatem zbadać, jaki wpływ autokategoryzacja ma na relacje ze społeczeństwem przyjmującym oraz na debaty dotyczące konstruowania tożsamości zbiorowej.

Dlaczego warto badać Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji?

Szwecja jest państwem, którego polityka migracyjna i polityka integracji imigrantów była i jest nadal uważana za modelową. Obok Kanady, Australii, Wielkiej Brytanii i Holandii, Szwecja przez lata dostarczała przykładu bardzo pozytywnego nastawienia wobec zjawiska imigracji oraz imigrantów. Jej otwartość w tych kwestiach kontrastuje z polską rezerwą wobec przyjęcia uzgodnionych przez Unię Europejską kwot uchodźców (Kubka 2017). Tymczasem kwestie migracji oraz integracji stanowią obecnie jedne z najważniejszych problemów społecznych w Europie. Warto orientować się, jak procesy te przebiegają u sąsiadów Polski, by ewentualnie czerpać z ich – tak pozytywnych, jak i negatywnych – doświadczeń.

Polskich czytelników mogą zainteresować też losy żyjących w diasporze Asyryjczyków/Aramejczyków ze względu na liczne analogie pomiędzy obiema wspólnotami: tożsamość narodową kształtującą się pomimo braku własnej państwowości, przywiązanie do Kościoła i rodziny, martyrologię (w czasie I wojny światowej w Imperium Osmańskim miało miejsce ludobójstwo aramejskojęzycznych chrześcijan, tzw. Sejfo), przekonanie o wyjątkowości swojej grupy, rozbicie na frakcje, tradycjonalizm i kolektywizm starszego pokolenia wobec westernizacji i indywidualizmu młodego – by wymienić tylko kilka punktów stykowych. Tym samym lektura o –

zdawałoby się – egzotycznych chrześcijanach bliskowschodnich oraz ich szwedzkich gospodarzach może stać się przyczynkiem do podwójnej autorefleksji – zastanowienia się, jak my Polacy odnajdujemy się po obu stronach: jako emigranci w bogatszych krajach Europy i jako tacy, którzy z dylematami dotyczącymi migrantów będą musieli się zmierzyć.

Metodologia badania

Diasporę asyryjsko-aramejską badałam w latach 2013-2015 w ramach projektu „Wspólnoty bliskowschodnich chrześcijan w Europie: próba definicji oraz identyfikacji” (*Defining and Identifying Middle Eastern Christian Communities in Europe*, w skrócie DIMECCE), który uzyskał dofinansowanie konsorcjum Humanities in the European Research Area (HERA) w 7 Programie Ramowym UE. Projekt realizowany był przez trzy uczelnie – University of St. Andrews w Wielkiej Brytanii, Roskilde University w Danii oraz Uniwersytet Łódzki.

Rys. 1. Logotyp projektu DIMECCE. Więcej o projekcie: <https://arts.st-andrews.ac.uk/dimecce/>

Jako kierownik szwedzkiej części projektu DIMECCE przeprowadziłam w 2014 r. 40 wywiadów częściowo ustrukturyzowanych oraz sześć wywiadów fokusowych z mieszkającymi w Szwecji Asyryjczykami/Aramejczykami, jak i 20 wywiadów częściowo ustrukturyzowanych z ważnymi aktorami społeczeństwa przyjmującego, np. szwedzkimi urzędnikami zajmującymi się migrantami. Wywiady prowadzone były po angielsku i arabsku oraz

aramejsku (te ostatnie za pośrednictwem asystentki), a następnie opracowane dzięki programowi NVivo.

Oprócz badań jakościowych, przewidziane były badania ilościowe – elektroniczna ankieta po angielsku, szwedzku i arabsku. Jednocześnie prowadzona była intensywna obserwacja uczestnicząca w Sztokholmie oraz w 90-tysięcznym Södertälje pod Sztokholmem, którego jedną trzecią populacji stanowią Asyryjczycy/Aramejczycy. Miejscowość ta, z punktu widzenia większości Szwedów peryferyjna, jest jedyną etniczną enklawą w Szwecji, a jednocześnie stanowi nieformalną stolicę światowej diaspory asyryjsko-aramejskiej (Mack 2017). Większe skupiska asyryjsko-aramejskie znajdują się poza tym w Västerås, Göteborgu, Norrköping, Jönköping, Linköping i Örebro.

W niniejszym tekście przedstawię wybrane wyniki zrealizowanych badań, które zostały opublikowane w mojej ostatniej monografii (Woźniak-Bobińska 2018), jak również kilku artykułach naukowych.

Szwedzka polityka migracyjna i integracyjna

Królestwo Szwecji z 10 milionami mieszkańców jest stosunkowo niewielkim państwem europejskim. Mimo tego długo uważane było za jeden z najlepszych krajów dla imigrantów ze względu na wyjątkowo szczodry system opieki społecznej oraz liberalną politykę migracyjną. Ta ostatnia nie pojawiła się w próżni. Wynikała z położenia geograficznego na peryferiach Europy, ze specyficznych doświadczeń historycznych, z dominacji partii socjaldemokratycznej oraz z konkretnych założeń społecznych, których architektem w dużej mierze był Olof Palme (premier Szwecji w latach 1969–1976 oraz 1982–1986), ale i wpływowi dziennikarze i publicyści, którzy doszli do głosu w połowie lat 60. XX w. (Banaś 2006). Co istotne z punktu widzenia migrantów, od połowy lat 70. XX w. Szwecja gwarantowała mniejszościom etnicznym i religijnym prawo do zachowania ich rodzimej kultury oraz języka i przeznaczała na to niemałe fundusze (Borevi 2014).

W 2015 r. Szwedzi przyjęli prawie 163 tys. uchodźców, głównie z Syrii, Iraku, Iranu oraz Afganistanu – w przeliczeniu na liczbę mieszkańców więcej niż jakiegokolwiek inne państwo europejskie (Swedish Migration Agency 2018). Rok później szwedzki rząd, świadomy narastających problemów społeczno-gospodarczych, zastrzył prawo azylowe i migracyjne oraz przywrócił kontrole na granicach. Szwedzi ciągle pozostają jednak jednym z najbardziej otwartych społeczeństw na świecie (Kobierecka 2016).

Fot. 1. Jean i Farida Massi przybyli do Szwecji w 1967 r. Archiwum prywatne. Pobrane z: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sodertalje/jean-och-farida-massi-flyttade-till-sodertalje>

Krótką charakterystyka Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji

Obecnie Asyryjczycy/Aramejczycy stanowią 1,5% szwedzkiego społeczeństwa. Początek pierwszej fali migracji tej grupy miał miejsce w 1967 r., gdy na zaproszenie rządu szwedzkiego, Światowej Rady Kościołów oraz Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców do Göteborga przyleciało 205 osób z Libanu (Lundgren 2016). Druga fala migracji związana była z konfliktem cypryjskim w latach 1974-1975, zaś trzecia z wojną w Libanie (1977-1978). Kolejne fale spowodowane były wybuchem wojny iracko-irańskiej w 1980 r., obaleniem reżimu Saddama Husajna w 2003 r., a w czasach najnowszych wojną domową w Syrii oraz działaniami tzw. Państwa Islamskiego w Syrii i Iraku. Ze względu na mniej restrykcyjną politykę azylową, do Szwecji reemigrowało też wielu asyryjskich migrantów zarobkowych z Niemiec (Mack 2017).

Starający się o azyl Asyryjczycy/Aramejczycy nie precyzowali zwykle powodów swojej emigracji z Bliskiego Wschodu, poza ogólnym stwierdzeniem, że uciekają przed prześladowaniami (Atto 2011). Bezpośrednie prześladowania dotknęły tylko niektórych (zwłaszcza w Iraku), jednak praktycznie wszyscy narażeni byli na życie w niepewności, która miała dwa wymiary – materialny (oznaczający brak dostępu do edukacji, służby zdrowia, intratnych zawodów) i niematerialny (rozumiany jako niemożność swobodnego wyrażania swojej tożsamości kulturowej i językowej). Znakomita większość migrantów pochodziła z Turcji (regionu Tur Abdinu) i należała do Syryjskiego Kościoła Ortodoksyjnego. Pozostali byli członkami Chaldejskiego Kościoła Katolickiego, Asyryjskiego Kościoła Wschodu, Syryjskiego Kościoła Katolickiego lub Kościołów protestanckich. Kluczowe, zwłaszcza w pierwszych latach po przybyciu do nowego kraju,

Fot. 2. Msza w syryjsko-ortodoksyjnej katedrze p.w. św. Jakuba w Södertälje (fot. Autorka)

były sieci rodzinnych kontaktów. Zdziały głównie w przypadku mieszkańców miasta Midyat w tureckim Tur Abdinie. Wielkie rody asyryjskie/aramejskie z Turcji, ale i z Syrii czy Libanu na nowo ukonstytuowały się w Södertälje (Björklund 1981). Syryjscy ortodoksi zasłynęli też z prowadzenia restauracji i pizzerii, przy czym członkowie rodzin nie tylko pracowali razem, ale także pożyczali sobie pieniądze i wchodzili w ekonomiczne spółki.

W odróżnieniu od dość dobrze wyedukowanych pobratymców z Iraku, przybywający z Turcji Asyryjczycy/Aramejczycy byli słabo wykształceni, ale wielu z nich miało świadomość, że edukacja jest ważna dla awansu społecznego. Ci zachęcali swoje dzieci, aby się uczyły. Poziom wykształcenia drugiego pokolenia był już wyższy – szkoła podstawowa lub średnia u kobiet, średnia lub uniwersytet u mężczyzn. Trzecie pokolenie ma wykształcenie przynajmniej średnie, a często wyższe (Cetrez 2011).

Poza różnicami w wykształceniu istnieje jeszcze szereg innych podziałów: napięcie między starszym, z reguły bardziej tradycyjnym, a młodszym, bardziej otwartym pokoleniem; między mężczyznami, którzy na Bliskim Wschodzie odgrywali dominujące role, a emancypującymi się w Szwecji kobietami; między przybyszami z Syrii, Iraku i Turcji, których różnią zwyczaje, języki bądź dialekty, czas przybycia do Skandynawii, a w związku z tym pozycja ekonomiczna i stopień integracji.

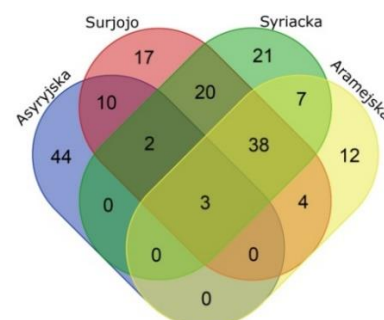
Jednak asyryjski/aramejski głos najbardziej osłabia wewnętrzny spór, który w Szwecji określany jest jako *namnkonflikten* (konflikt wokół nazwy grupy), choć nie o same nazwy chodzi, lecz o kryjące się za nimi ideologie i wizje tożsamości zbiorowych. Co warte zauważenia, bywa, iż Asyryjczycy i Aramejczycy to członkowie tych samych rodzin – nawet wśród bliskich głównych działaczy obu frakcji zdarzają się osoby wybierające konkurencyjną identyfikację. W warstwie wizualnej odróżniają ich symbole: flaga z gwiazdą, skrzydlate byki, brama Isztar, bóg Aszur itp. po stronie asyryjskiej, po aramejskiej zaś czerwono-żółta flaga ze znakiem uskrzydłonej pochodni.

Rys. 2. Flaga asyryjska przyjęta w 1971 r. (po lewej) i flaga aramejska (z 1980 r.). Pobrane z: https://en.wikipedia.org/wiki/Assyrian_flag i https://en.wikipedia.org/wiki/Aramean-Syriac_flag

Konstruowanie tożsamości

Asyryjczycy/Aramejczycy reprezentują ważne studium przypadku, jeśli chodzi o negocjacje tożsamości, ponieważ nie są szeroko znani poza Bliskim Wschodem i dlatego często muszą wyjaśniać swoje pochodzenie innym (Collie i in. 2010). Częścią projektu DIMECCE była próba zachęcenia badanych, by przyjrzeni się swojej tożsamości etnicznej i spróbowali ją określić. Elektroniczna ankieta umożliwiała jednoczesny wybór kilku opcji. W rezultacie otrzymałam aż 34 warianty ośmiu tożsamości (aramejskiej, asyryjskiej, syriackiej, *surjojo*, syryjskiej, chaldejskiej, arabskiej, irackiej). Najpopularniejszy był wariant asyryjski oraz aramejski/*surjojo*/syriacki, co obrazuje poniższy rysunek nr 3.

Rys. 3. Główne tożsamości etniczne Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji (rys. Autorka)

Badania jakościowe potwierdziły wyniki analiz ilościowych. Dla identyfikujących się jako Asyryjczycy ważniejsza od religijnej jest tożsamość etniczna. Większość z nich uważa się za potomków i spadkobierców starożytnych Asyryjczyków. Aramejczycy z kolei wahają się, jakich nazw użyć. Czy akcentować swoją tożsamość religijną i trzymać się terminów preferowanych przez Syryjski Kościół Ortodoksyjny – Syryjczyk (Syriak), czy przyjąć wyłącznie tożsamość aramejską promowaną w ostatnich latach przez świeckich działaczy? Skonsternowani Aramejczycy częściej od Asyryjczyków sięgają po nazwę w języku własnym – *Surjojo*, choć wielu Asyryjczyków jak najbardziej uznaje ją za właściwą.

Tak złożona sytuacja tożsamościowa jest pokłosiem historycznych wydarzeń i procesów (przede wszystkim odkrycia ruin starożytnej Niniwy w połowie XIX w., które dało impuls do stworzenia współczesnej tożsamości asyryjskiej), działalności zachodnich misjonarzy na Bliskim Wschodzie, jak również tarć między hierarchami poszczególnych Kościołów orientalnych a świeckimi intelektualistami. Kluczową rolę odegrał tu syryjsko-ortodoksyjny patriarcha Ignacy Efreem I Barsoum (1933-1957), który początkowo był zwolennikiem nazwy „Asyryjczycy”, jednak dekretem z 1952 r. zarządził, że tożsamość jego Kościoła jest syryjska, tj. aramejska. W latach 70. i 80. zeszłego wieku syryjsko-ortodoksyjni patriarchowie wypowiedzieli walkę „pogańskiej” asyryjskiej tożsamości, odmawiając w Szwecji sakramentów tym, którzy zwali się „Asyryjczykami”. To doprowadziło do rozbicia wspólnoty w Szwecji na dwa odłamy popierające różne ideologie – asyrianizm i arameizm.

Instytucjonalizacja diaspory w Szwecji

Preferencja szwedzkich urzędników, by rozmawiać z przedstawicielami wspólnot etnicznych, a nie religijnych zmniejszyła rolę Kościołów, wzmocniła natomiast pozycję asyryjskich i aramejskich organizacji świeckich. Już pierwsze grupy Asyryjczyków/Aramejczyków w obozie dla uchodźców zostały poinstruowane o tym, jak ważne są w Szwecji

stowarzyszenia. Przybysze szybko zrozumieli, że tworząc federacje wraz z ich lokalnymi filiami zapewnią sobie państwowe środki na promowanie własnej tożsamości, choć forma narzucona przez Szwedów kolidowała częściowo z ich własną tradycyjną hierarchiczną organizacją (Mack 2017).

Fot. 3. Sala w Federacji Asyryjskiej udekorowana na okoliczność wesela (for. Autorka)

Obecnie Asyryjczycy/Aramejczycy dysponują w Szwecji kilkudziesięcioma własnymi kościołami i wieloma dublującymi się instytucjami, przy czym aramejskie są nieco młodsze od asyryjskich. Asyryjska Federacja w Szwecji (ufundowana w 1977 r.) jest organizacją patronacką dla 33 różnych asyryjskich organizacji. Założona rok później Syriacka Federacja w Szwecji zrzesza 30 syriackich/aramejskich organizacji. Sławę zdobyły drużyny piłkarskie dzielące stadion w Södertälje – Assyriska FF (1974; w 2004 r. grała w szwedzkiej ekstraklasie) oraz Syrianska FC (1977), które wzmacniają uczucia narodowe odpowiednio frakcji asyryjskiej i aramejskiej. Podobną rolę odgrywają stacje telewizyjne (Assyria TV, Suroyo TV, Suryoyo SAT) oraz czasopisma – asyryjskie „Hujâdâ” (zob. rys. 4) i aramejskie „Bahro Suryoyo”.

Fot. 4. Asyryjskie czasopismo „Hujådå” (Jedność) ukazuje się od 1978 r. (fot. Autorka)

Asyryjczycy/Aramejczycy są aktywni politycznie – korzystają zarówno z czynnego, jak i biernego prawa wyborczego. Można wśród nich spotkać wyborców wszystkich partii. Czterech przedstawicieli wspólnoty zasiada obecnie w szwedzkim parlamencie, Riksdagu (AINA 2018). Najbardziej znanym szwedzkim politykiem tego pochodzenia jest socjaldemokrata Ibrahim Baylan, który dodatkowo pełni funkcję ministra przedsiębiorczości i innowacji.

Relacje z otoczeniem

Asyryjczycy/Aramejczycy byli pierwszą grupą imigrantów w Szwecji, których uznano za znacząco odmiennych od etnicznych Szwedów. W związku z tym toczyły się publiczne debaty na temat „patriarchalnego” i „orientalnego” charakteru asyryjskiej/aramejskiej wspólnoty (Rabo 2014). Z czasem gros Asyryjczyków/Aramejczyków uzyskało szwedzkie obywatelstwo, znalazło zatrudnienie i niejako „wtopiło” się w pejzaż szwedzkich miast, zwłaszcza Södertälje. W oczach etnicznych Szwedów pozostali jednak „Innymi”, „nie-Szwedami”, jako że tradycyjnie „szwedzkość” nie jest równoznaczna z obywatelstwem.

Z kolei dla większości Asyryjczyków/Aramejczyków, mimo deklarowanego przywiązania do Szwecji, szwedzkość oznacza listę typowych cech określających

etnicznego Szweda, która stawia go w opozycji do typowego Asyryjczyka/Aramejczyka, będącego człowiekiem Bliskiego Wschodu. Te dwie tożsamości jawią się w wywiadach jako przeciwieństwa – chłodny, zdystansowany, poprawny Szwed versus ciepły, otwarty, towarzyski Asyryjczyk/Aramejczyk.

Poza tym części Asyryjczyków/Aramejczyków, zwłaszcza starszych, przeszkadza to, że wyznawane przez nich chrześcijaństwo nie jest przepustką do społeczeństwa większościowego, zaś Szwedzi są „moralnie zepsuci”, czego przejawem jest np. fakt, że wiele par wybiera raczej *sambo* (wspólne mieszkanie z partnerem) niż małżeństwo. Jednak pod wpływem społeczeństwa szwedzkiego, wspólnota asyryjsko-aramejska ulega daleko idącym zmianom obyczajowym, m.in. rośnie akceptacja dla równouprawnienia kobiet i mężczyzn, rozwodów, aborcji, homoseksualizmu, czy związków mieszanych – Asyryjczyków z nie-Asyryjczykami.

Jedynie związki z muzułmanami pozostają niezmiennie tematem tabu – znakomita większość Asyryjczyków/Aramejczyków uważa wyznawców islamu za realne zagrożenie dla siebie i swojej nowej ojczyzny. W Södertälje zdarzały się przypadki szykanowania, a nawet napaści na Somalijczyków wyznających islam. Według szwedzkich mediów głównymi podejrzanymi byli syryjscy ortodoksi. Asyryjczycy/Aramejczycy przez lata nie cieszyli się zbyt dobrym społecznym odbiorem, m.in. oskarżano ich o mafijne powiązania (tzw. Siatka z Södertälje). Dopiero w ostatnich latach udało się nieco poprawić medialny wizerunek wspólnoty.

Podsumowanie

Przykład Asyryjczyków/Aramejczyków w Szwecji jest interesujący pod wieloma względami. Niedysiejsi azylanci i uchodźcy doczekali się słynnych polityków, przedsiębiorców oraz gwiazd piłki nożnej, ale również grupki sfrustrowanej młodzieży, która zasilila szeregi pierwszej w Szwecji organizacji mafijnej z prawdziwego zdarzenia. Tę ambiwalencję – pomyślną integrację większości skontrastowaną z zagubieniem na kryminalnej ścieżce mniejszości

wytłumaczyć można częściowo przywołując typologię Johna Berry'ego. Z czterech opcji (integracja, asymilacja, marginalizacja, separacja) większość szwedzkich Asyryjczyków/Aramejczyków wybiera i realizuje tę pierwszą, mniejszość – tę ostatnią.

Jako wspólnocie nie można odmówić osiadłym w Szwecji Asyryjczykom/Aramejczykom proaktywnego podejścia – ambicji i pracowitości. Cechuje ich też wysoki poziom solidarności grupowej. Z dużym prawdopodobieństwem można prognozować, że z pewną pomocą ze strony państwa przyjmującego najnowsza fala asyryjskich/aramejskich imigrantów z czasem dołączy do „najlepszych w klasie” (Chukri 2005), czyli ich przybyłych wcześniej rodaków.

Bibliografia:

- AINA, *Four Assyrians Elected to Swedish Parliament*. Pobrane z: <http://www.aina.org/news/20180923170820.htm> (dostęp 16.10.2020)
- Arasaratnam L.A. (2013), *A review of articles on multiculturalism in 35 years of IJIR*, „International Journal of Intercultural Relations”, no. 37(6), s. 676-685
- Atto N. (2011), *Hostages in the homeland, orphans in the diaspora: identity discourses among the Assyrian/Syriac elites in the European diaspora*, Leiden: Leiden University Press
- Banaś M. (2006), *Fenomen wielokulturowej Skandynawii*, (w:) K. Golemo, T. Paleczny, E. Wiącek (red.), *Wzory wielokulturowości we współczesnym świecie*, Kraków: WUJ
- Berry J.W. (2005), *Acculturation: Living successfully in two cultures*, „International Journal of Intercultural Relations”, no. 29(6), s. 697-712
- Björklund U. (1981), *North to Another Country: The Formation of the Suryoyo Community in Sweden*, Stockholm: University of Stockholm
- Borevi K. (2014), *Multiculturalism and welfare state integration: Swedish model path dependency*, „Identities. Global Studies in Culture and Power”, no. 21(6), s. 708-723
- Cetrez Ö.A. (2011), *The next generation of Assyrians in Sweden: religiosity as a functioning system of meaning within the process of acculturation*, „Mental Health, Religion & Culture”, vol. 14, no. 5, s. 473-487
- Chukri R. (2005), *Vi syrianer är bäst i klassen*, „Expressen”. Pobrane z: <https://www.expressen.se/debatt/vi-syrianer-ar-bast-i-klassen/> (dostęp 16.10.2020)
- Collie Ph., Kindon S., Liu J., Podsiadlowski A. (2010), *Mindful identity negotiations: The acculturation of young Assyrian women in New Zealand*, „International Journal of Intercultural Relations”, no. 34(3), s. 208-220
- Kobierecka A. (2016), *Między wielokulturowością a integracją. Ewolucja polityki Szwecji w świetle zmieniających się wyzwań migracyjnych*, Łódź: Ibidem
- Kubka A. (2017), *Polityka wielokulturowości w Szwecji i europejski kryzys migracyjny w drugiej połowie 2015 r.*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe”, t. 15, nr 1/2, s. 7-18
- Lundgren S. (2016), *The Assyrians – From Nineveh to Södertälje*, Lulu (USA): Nineveh Press
- McCallum F. (2012), *Middle Eastern Christian Immigrant Communities as Diasporas*, (w:) A. Eamer (red.), *Border Terrains: World Diasporas in 21st Century*, Oxford: Inter-Disciplinary Press, s. 64-71
- Murre-van den Berg, Heleen (2011), *Syriac Orthodox Church*, (w:) G.Th. Kurian (red.), *The Encyclopedia of Christian Civilization*, Malden: Wiley-Blackwell, s. 2304
- Rabo A. (2014), *„Without our church we will disappear”: Syrian Orthodox Christians in diaspora and the family law of the church*, (w:) P. Shah, M.-C. Foblets, M. Rohe (red.), *Family, religion and law: cultural encounters in Europe*, Farnham: Routledge
- Swedish Migration Agency (2018). Pobrane z: <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Facts-and-statistics-/Statistics.html> (dostęp 16.10.2020)
- Vertovec S., Cohen R. (red.) (1999), *Migration, diasporas and transnationalism*, Cheltenham (UK) – Northampton (USA): Edward Elgar
- Woźniak M. (2014), *Współcześni Asyryjczycy i Aramejczycy: bliskowschodni chrześcijanie w poszukiwaniu tożsamości narodowej*, Łódź: WUŁ
- Woźniak-Bobińska M. (2018), *Współczesna diaspora asyryjsko-aramejska w Szwecji*, Łódź: WUŁ

O Autorce:

Dr hab. Marta Woźniak-Bobińska

Adiunkt w Katedrze Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Wśród jej zainteresowań badawczych znajdują się mniejszości religijne i etniczne Bliskiego Wschodu, stosunki muzułmańsko-chrześcijańskie, polityka państw bliskowschodnich, kultura arabska i arabskie mass media, kwestie społeczne – problemy globalizacji, migracji, diaspor i tożsamości. Autorka dwóch monografii, ponad 70 artykułów, redaktorka 11 prac zbiorowych.

Adres email: marta.wozniak@wsmip.uni.lodz.pl

Sugerowane cytowanie:

Woźniak-Bobińska M. (2020), *Między integracją a separacją: asyryjsko-aramejska diaspora w Szwecji*, „Biuletyn Centrum Studiów Migracyjnych UŁ”, nr 9 (9), www.csm.uni.lodz.pl

Biuletyn redagują: Marcin Gońda, Wojciech Marciniak

**CENTRUM
STUDIÓW
MIGRACYJNYCH**
Uniwersytet Łódzki

ul. Rewolucji 1905 r. 41/43
pok. C-025, 90-214 Łódź
www.csm.uni.lodz.pl
email: csm@uni.lodz.pl